

IPUINAK BERTSOTAN

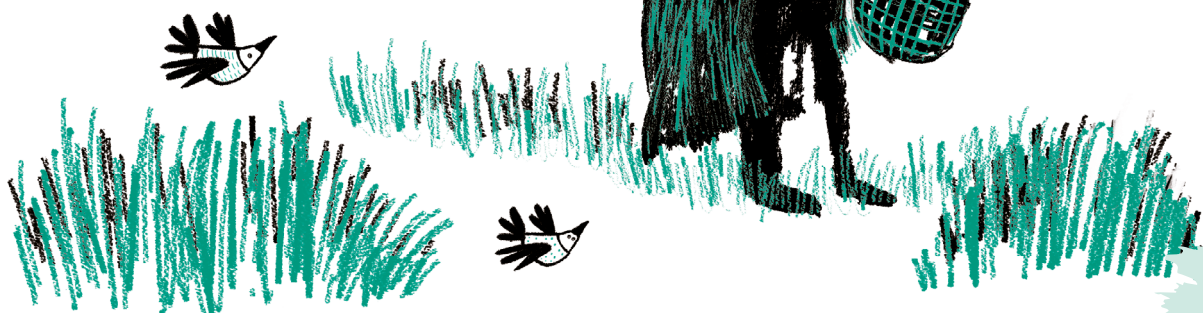
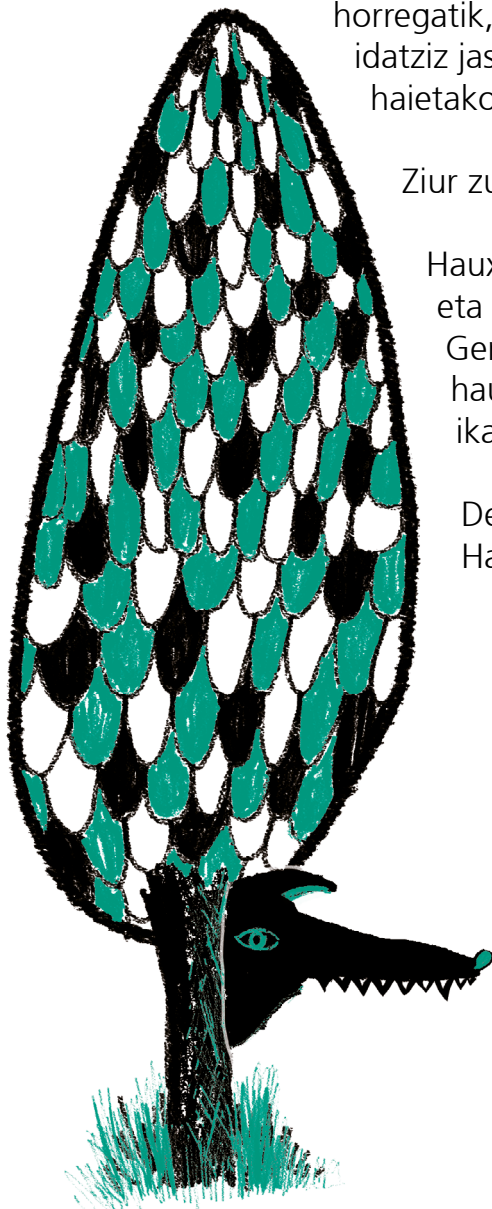
Ipuinak ahoz transmititzen ziren belaunaldi belaunaldi;
horregatik, ipuin asko galdu egin dira. Une batean norbaitek
idatziz jasotzea erabaki zuelako ezagutu ahal izan ditugu
haietako batzuk.

Ziur zuek ere badakizkizuela ipuin mordoa!

Hauxe izango da gure lana: ipuinaren egitura aztertu
eta ipuin bat bertsotan kontatzea.

Gero, antzeztu eta grabatu ere egin genezake:
haur hezkuntzako gelan, gurasoen aurrean, edo gure
ikasgelan...

Denak prest?
Has gaitzen, bada.

**Leire
Ostolaza
Arrillaga**

TXANOGORRITXO

Doinua:

*Nagusi jauna hauxe da lana
Zazpi puntuko berezia (3 errima ezberdin)*

1 Narratzaileak

Ba omen zen behin neska txiki bat,
zeinen alaia zen gogoan daukat:
nahiz jolasten zekien ederki,
handiagoen lanak nahi beti.
Hau zoriona,
begitxoetatik zeriona,
entzunda amak esan ziona:

2 Amak

Aizu, alaba Txanogorritxo,
tori eztia ta hiru opiltxo,
gaixorik dago amona xaharra,
badauka bilobaren beharra,
zoaz, mugitu!
Loretxoak biltzen ez gelditu,
bestela otsoak jango baitzaitu.

3 Txanogorritxok

Ama banoa ta gero arte
Amak
azkar joan ta kontuz ibil zaite;
amona han izango duzu zai,
goseak ez da egongo lasai.
Tori bi musu,
opiltxoak hartu al dituzu?
Amona ondo zaindu ezazu.

4 Txanogorritxok

Tralatralarai, tralatralarai,
amonarengana nijoa alai,
hartu ditut nire loretxoak,
eta salto egin dit otsoak.
Susto itzela...
utzi nauzu harria bezela,
zergatik irten zara horrela?

5 Otsoak

Ume polita, hau da zortea,
biok baso honetan egotea;
nora zoaz otarra horrekin?
mesedez, joan nahi dut zurekin;
bi bide daude
eta, nirekin ados bazaude,
egin apustu motzaren alde.

6 Otsoak

Amonatxoa, jada heldu naiz,
zugana beti iristen naiz garaiz:
azkar zabaldu zazu atea,
nahi nuke askaria jatea,
Amonak
Sartu, biloba,
zu ikusteko zenbat denbora,
zatoz, polita, nire ondora.

7 Otsoak

Nire askari zu zara eta
zu jateko hartu nahi nuke beta...
amona zein goxoa dagoen...
mozorro nadin ahal den ondoen..

Txanogorritxok

Kaixo, amona,
aurrenengo iritsi naiz hona
ta dakarkizut askari ona.

8 Txanogorritxok

Ene, amona, harritzekoa!
Sudurra duzu otso antzekoa,
ta belarriak oso handiak,
amona batentzat gehiegiak,
eta ahoa:
bestetan baino handiagoa...
Zuk bai duzula gaitz arraroa.

9 Otsoak

Sudurra daukat zu usaintzeko
eta belarriak zuri entzuteko,
ahoa duzu hurrengo kezka,
mesedez, ez zaitez joan iheska,
jango zaitut nik...
Amona tripan daukat jadanik
eta goseak nago oraindik.

10 Txanogorritxok

Ama, lagundu! Ama, lagundu!
Otso gaizto honek amona jan du!
Norbait etor dadila, mesedez,
edozer emango nuke ordezt!

Ehiztariek

Zu egon lasai,
bagara amona salbatzeko gai
eta otsoa hiltzeko ere bai.

11 Narratzaileak

Biak salbatu ondorenean
ito zuten erreka barrenean,
eta denak jarri ziren pozik,
guztiak gure otsoa ezik.
Hola izan zan,
eta sartu ziren kalabazan
ta irten Azpeitin, berdura plazan.

IPUINARI HASIERA ETA BUKAERA EMATEKO MOLDEAK

Hauxe izaten da **ipuinari hasiera** emateko modua: pertsonaia nagusia aurkeztea. Horretarako, esaldi edo molde jakinak erabili ohi dira:

"bazen behin", "behin batean", "duela urte asko..."

Azpimarratu dezagun zer molde erabili den bertso ipuin hau hasteko eta pertsonaia nagusia aurkezteko.

Ipuinari amaiera emateko ere badugu molde ezagun bat euskaraz.

Azpimarratu dezagun bertso ipuin honetan bukaerari dagokion atala.

Ixiar
Eizagirre
Kerejeta

HIRU TXERRITXOAK

Doinua:

Nagusi jauna hauxe da lana
Zazpi puntuko berezia (3 errima ezberdin)

1 Narratzaileak

Ba omen ziren behin hiru txerritxo
bi alfer eta bat langile txintxo
horra ama, hizketan ari da
bere hiru kumeei begira

Amak

Hazi zarete
etxea egiteko astebete
duzue, ta hasi lanean fuerte!

2 Txikiak

Nik egingo dut etxea lastoz
gutxi nekatzeko hobe da askoz!

Ertainak

azkar egin dut egurrarekin
arpa jotzera zatoz nirekin!

Nagusiak

alfer alenak!
harrizkoak dira etxe onenak
ta laguntzera etorri denak

3 Narratzaileak

Hiru txerriak hor ari dira
bakarra lanean ta bi begira
Kontuz! hementxe dator otsoa
korri! ondo itxi etxetxoa.

Otsoak

txerritxuleta
usain ederra daukagu eta
hasi behar dut ate kolpeka

4 Otsoak

Zer dugu hemen? Lastozko etxea...
gutxi kosta behar zait botatzea!

Narratzaileak

otsoak egin du putz eta putz
etxea erori da ta kontuz!

Txikiak

Anai maitea
ireki zure etxeko atea

Ertainak

zatoz barrura, mugi zaitea!

5 Narratzaileak

Bigarrena da zurezko etxea...

Otsoak

gutxi kosta behar zait botatzea!

Narratzaileak

Ostikoz jo du, dena puskatuz
etxea erori da ta kontuz!

Txikiak eta ertainak

Anai maitea
ireki zure etxeko atea

Nagusiak

zatoz barrura, mugi zaitea!

6 Narratzaileak

Harrizko etxea ostikoz jota...

Otsoak

ai, ai, ai! Ze mina hormaren kontra!

Hiru txerritxoak

otso zorritsu, zoaz basora

txanogorritxu han egongo da

Otsoak

A bai, badakit!

harriak badu zuloa goitik

sartu behar dut tximiniatik!

7 Narratzaileak

Zasta! sutara jausi da eta

ipurdiko ile denak erreta

aldegin du betiko, orroan

hiru txerriak dantzan korroan

Hiru txerritxoak

tralara-lara

gaurtik aurrera festa ta algara,

lana eginez biziko gara

IPUINAREN BUKAERAN IRAKASPENA

Ipuinen helburua irakaspen bat ematea ere bada.

Ipuinaren bukaeran, entzuleak ondorio argi bat atera behar du.

Zein da *Hiru txerritxoak* ipuinak hurrei eman nahi dien irakaspena?

Azpimarratu dezagun bertso ipuin honetan irakaspenaren atala.

**Joxema
Leitza
Razkin**

ZUHAITZAK ETA AIZKORA

Doinua:

Txoriak eta txoriburuak
Zortziko handia (10/8 silaba)

1 Behin gizon batek, basoan zela,
kezka bat zuen gordea
aizkora zuen bere ondoan
kirtenik gabe ordea!
Zuhaitzei egin zien erregu:
*"ez dut galdu nahi kordea
beste kirten bat behar dut laster,
lehengoa baino hobea!"*

2 Zuhaitz guztiek batzarra eginda
hauxe zuten erabaki:
*"Makil zuzen bat ken diezaiozun
gorostiondo lerdan bati".*
Gizona, esku artean kirten
berriarekin izaki,
laster hasi zen, tipi ta tapa,
hemen moztu, hor ebaki.

3 Lehenik aritza, gero pagoa,
eta lizarra hurrena,
honi adarra, horri enborra,
hangoari ia dena...
Hau ikusirik elorri batek
hauxe da esan zuena:
*"Zoritxarreko, bere etsaia
laguntzen aritzen dena".*

IPUINAREN SARRERA, KORAPILOA ETA BUKAERA

Ipuinek 3 atal nagusi izan ohi dituzte: sarrera, korapiloa eta amaiera (edo konponbidea).
Biribildu ditagun hiru atal nagusiak *Zuhaitzak eta aizkora* ipuinean.

Ipuinaren bukaeran, mezua dator: entzuleak ondorio argi bat atera behar du.
Azpimarratu dezagun bertso ipuin honetan irakaspenaren atala.

ETA HALA EZ BAZAN?

Esan dugu ipuinen funtzioa irakaspen bat ematea ere badela:

“Okerrik ez gertatzeko, horrela jokatu behar duzu”.

Baina garaiak aldatu egiten dira, eta gaur agian ez gatoz bat ipuin klasikoek eman nahi dizkiguten mezuekin. Edo, agian, pertsonaia nagusiek jotzen dituzten rolak ez ditugu guretzat nahi.

Ipuinak aldatu egin ditzakegu: beste bukaera bat asmatuz, edo pertsonaiei jokabide berriak emanez. Ipuinak bere helburua bete dezan berriz ere:

irakaspen bat ematea, guri, gaur.

Ikus ditzagun ereduak!

**Joseba
Santxo
Uriarte**

TXANOGORRITXOREN BERTSIO GANBERROA

Jatorrizko hitzak:
Roald Dahl

Doinua:
Ikusi nuenean
Kopla txikia (7/6 silaba)

- (...)
<p>1 Amonaz mozorrotu
zen otso baldarra
-arropa zen irentsi
ez zuen bakarra-,</p>	<p>7 Neskari adi-adi
zegoen otsoa:
A zer masail gorriak!
A zer txanotxoa!</p>	<p>13 Eta otso zitala
paretik kentzeko,
daunba! tiro bakarrez
utzi zuen seko.</p>
<p>2 Soinean berokia,
buruan kapela,
apatxetan zapatak
-a zer pasarela!-.</p>	<p>8 Eta pentsatu zuen:
Aldatu da dieta!
Amona sandwicha zen;
hau berriz, txuleta!</p>	<p>14 Handik astebetera,
nahi baduzu jakin,
ni neu topatu nintzen
Txanogorrirekin.</p>
<p>3 Gero ile guztiak
jarri apain-apain
eta han gelditu zen
Txanogorriren zain.</p>	<p>9 Orduan Txanogorrik:
Amona kuttuna,
bai beroki ederra
soinean duzuna.</p>	<p>15 A zer look aldaketa
begira jarririk:
ez zerman ez txano
ez kapa gorririk.</p>
<p>4 Txanogorri heldu zen
poz-pozik saltari
eta begiratuta
amonaordeari:</p>	<p>10 Ez al duzu ikasi
ipuina, kaikua?
Orain egin behar zen
haginen aipua!</p>	<p>16 Orduan esan zidan
ahoa irria:
Hau dut OTSO LARRUZKO
BEROKI BERRIA!</p>
<p>5 zer belarri handiak
dituzun, amona!.
Perfektorik ez dago...
otsoaren broma.</p>	<p>11 Dena dela berdin dit
edozer esanda,
oraintxe jango zaitut
neska mihi luzanga!</p>	
<p>6 A zer nolako begi
handiak dituzun!
Parrandaren ostea...
otsoak erantzun.</p>	<p>12 Baina gure neskato
ausartak kolpetik
pistola bat atera
zuen gonapetik.</p>	

EZ GAUDE PRINTZEAREN ZAIN

Ixiar
Eizagirre
Kerejeta

Doinua:
Txatxamatxalinatxu
Kopla txikia (7/6 silaba)

Tirikitena beltza morena
ontza bat txokolate
goizian onena

- 1 Errauskine nazkatu
da dena garbitzen
pisu baten jarri da
bakarrik bizitzen.
- 2 Loti Ederrak ditu
begiak ireki:
"Printzearen zain ez naiz
geldituko beti".
- 3 Basoan ilunpean
otsoak gelditu
Txanogorritxok hortzak
erakutsi ditu.
- 4 Ederrak ez du alboan
piztirik izan nahi
Eburne Zuri dabil
zazpirekin alai.
- 5 Printzesa maitemindu
da sorginarekin
errege dantzan dabil
takoi zapatekin.
- 6 Eta hau hola bazan
edota ez bazan
izan gaitzen libre
gure herriko plazan!

Ipuina
bertsotan

**Josu
Landeta
Egurrola**

GEURE BURUEN JABE

Doinua:

Konplize ditut eta
Zortziko txikia (7/6 silaba)

Edurnezuri

Badut neure gogoa,
badut neure ametsa,
jaso dut inbidia
mespretxu ta ezetza.
Ederra da ipotx ta
printzeen babesa
baina ez naiz izango
inoren printzesa.

Txanogorritxo

Inguruko basoan
bada lore ederrik,
baita orroz dabilen
otso motz okerrik.
Nork dio babesteko
ez dudala indarrik?
Nik nahi dudan bidetik
noa neu bakarrik!

Loti Ederra

Ehun urtetako loan
izan naiz, ai ene!
Esnatzen lagundu dit
printze batek xume.
Ez dut izan nahi beti
menpeko ta ume,
lotia izan naiz baina
orain nabil erne.

Sirenatxoa

Uretatik kanpora,
hara zein gozoa
mutil galant horrexen
irudi osoa.
Maite dut, baina ez dut nahi
izan inozoa,
bizitzeko behar dut
neure itsasoa.

Laurak batera

Printze eta printzesen
sasoia pasa da,
denok gara hauskorrak
eta ausartak jada.
Zaindu dezagun elkar
taupadaz taupada,
geure buruak maitez
libre izango gara.

IZAN GAITEZEN

**Alaia
Martin
Etxebeste**

Doinua:

*Trumoi*a ortzi beltzean hoska
Berezia (sei puntukoa)

Printze eta printzesen arteko maitasun erromantikoa ageri zaigu ipuinetan:
norbaitek salbatzen gaitu, norbaitek egiten gaitu zoriontsu.
Besteen zain, besteen mende, besteentzako beti.

Printzesa eder, printzipe guapo
Mari Errauskin edota zapo...
naranja erdirik ez zazu bila;
zeu osoa zarelako.
Zeure begiez bizi, eta ez
besteen begientzako
-egin dorretxetik salto-
Aske bazara ez duzulako
askatzailerik beharko.

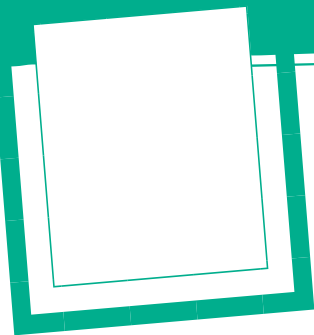
Konplexuz gizen ta pisuz lumak,
besteentzako panpin kuttunak
izan gaitezen agintzen digu
sarritan gure garunak.
Izan gaitezke handi zein txiki,
azkarrak edo tuntunak,
braketdunak, barredunak...
Erakargarri egiten gaitu
gure berezitasunak.

Bizitzak dauzka hainbat zutabe
pozak, tristurak ta dudak daude...
Dena aldatzen da, ta soilik gara
geure buruaren jabe.
Ate bat itxi eta beste bat
zabaltzen da parez pare;
lotu ta askatu xuabe.
Edonor gabe bizi gintezke
eta edonor gu gabe.

Gaurrak puskatzen du iragana
eta egunak gaua darama
eta hasten den bezain natural
bukatzen da harremana.
Ez zazu pasa bizitza osoa
begiratzuz beste(e)ngana;
bila zazu zeugan barna:
zeu zara zeure zorionean
eragin gehien daukana.

Jardin handi bat duten etxeak
asko balio duten kotxeak
bikote beti irripartsuak
Instagrameko poseak...
Askatasuna ematen digu
topikoak birrintzeak
inperfektu sentitzeak
ipuinetan bakarrik daude
printzesak eta printzeak.

IPUINA BERTSOTAN

Doinua:

.....

Aukera asko ditugu: ipuin klasiko bat hartu eta bukaera aldatu geniezaioke. Edo pertsonaia ezagunei rol berriak eman. Edo istorioa geuk sortu...

Pentsa dezagun, bertsoz bertso, ipuinaren egitura zein izango den.

Istorioak hasiera bat, korapiloa eta amaiera beharko ditu.

Kontaketari hasiera eta bukaera emateko esaldiak baliatu beharko ditugu.

Eta gogoan izan: **entzuleak, bukaeran, istorioaren mezua edo irakaspena argi izan behar du.**

Sortaren egitura, bertsoz bertso

1

2

3

4

5

6

Bertso sorta

A series of 18 horizontal, hand-drawn grey lines spanning the width of the page, intended for writing a poem or lyrics.

